

Poikavuosien muistikuvia terijokelaisten tulosta Järvenpäähän.

Muutamia viikkoja sitten Jaakko Mäkelä pyysi minua kertomaan tässä juhlassa paikkakuntalaisen näkemyksiä ja tunteja evakoista heidän sijoituessaan Järvenpäähän. Kieltäydyin ja totesin, että olin tuolloin vain vasta koulunsa aloittanut pikkupoika, joka ei paljon tiennyt yleisestä mielipiteestä eikä aikuisten ajatuksista.

Terijokelaiset ovat kuitenkin vaikuttaneet minunkin elämäni monin tavoin ja monet parhaat ystävät niin nuorena kuin myöhemminkin ovat terijokelaisia, samoin vaimoni, jonka tapasin ensi kerran vuonna 1940 eli 74 vuotta sitten. Hän oli tullut paikkakunnalle muiden terijokelaisten mukana ja viettänyt ensimmäisen yönä Järvenpäässä tämän Seurojentalon näyttämöllä reppu päänsä alla. Myöhemmin hän asui äitinsä ja tätinsä kanssa Tuomalan kylässä.

Ehkäpä tässä sittenkin olisi ainesta puheenvuoroon täällä ja näillä eväillä seison nyt tällä paikalla teille puhumassa.

Siirtolaisten tulo ja koulu aika

Evakkojen virratessa välirauhan jälkeen muualle Suomeen asunnoiksi tarvittiin kaikki vapaana olevat tilat; myös kesäasunnot, saunakamarit ym. vettä ja lämpöä jotenkuten pitävät tilat.

Meidänkin piharakennukseemme, nykymittapuun mukaan hyvinkin alkeellisiin oloihin, sijoitettiin Juvosen perhe, äiti ja kolme lasta Saini, Sinikka ja Sauli eli Salle . Näistä nuorin käyttää nykyisin nimeä Onni ja on tunnettu kalastusasiatuntija paikkakunnalla. Salle oli ikäiseni ja yhdessä me vaelsimme syksyllä alakoulun toiselle luokalle Tuomalaan.

Tuomalan koulu oli pieni koulu, jossa olin aloittanut oman koulunkäyntini syksyllä 1939. Koulupiiri käsitti alueen Lottakodista Tervanokkaan ja edelleen koko Ristinummen. Opettajia ja luokkahuoneita oli vain kaksi. Lisäksi oli kolmas luokkahuone, joka toimi voimistelu- ja veistoluokkana. Alakoulun kaksi luokkaa ja yläkoulun neljä luokkaa oli sijoitettu omiksi riveikseen. Kun opettaja opetti yhtä luokkaa tai joskus kahta luokkaa yhtä aikaa, muut harjoittivat kaunokirjoitusta, piirtämistä tai muuta hiljaista toimintaa.

Tuomalan koulupiirissä huomattavaksi karjalaisasutuksen kesukseksi muodostui Lippumäki eli Volotisenmäki entisen omistan mukaan. Siellä oli paljon tyhjiä taloja, sillä uusi omistaja ei asunut tilalla. Sinne muuttivat mm. Laitiset, Kaskiset, Savolaiset ja 2 Koukun perhettä. Vieressä oli myös Kallio-Kuninkalan puutarha-alue, jossa oli asumattomia rakennuksia. Sinne muutti useita perheitä mm. Sahinailot. Perheissä oli kosolti lapsia ja, kun otetaan huomioon muualle koulupiiriin alueelle mm. Tuomalan kylään sijoitettujen terijokelaisperheiden lapset, Tuomalan koulun oppilasmäärä kasvoi huomattavasti ja oli hyvin karjalaisvoittainen, sillä kouluikäisiä

paikkakuntalaisia oli varsin vähän. Opettajia tuli myös yksi lisää, hänkin karjalainen ja veistoluokkaan sijoitettiin yläkoulun 3. ja 4. luokka.

Monet uudet oppilaat olivat siis minun ikäisiäni ja suurin osa vielä muistissani olevista kansakouluaikaisista koulutovereistani oli siirtolaisperheistä. Tärkein näistä on vaimoni Anna-Kaisa, jonka siis tapasin ensikerran alakoulun toisella luokalla. Se oli kaikesti rakkautta ensi silmäyksellä, vaikkei varsinainen seurustelu vielä tuolloin alkanutkaan. Vanhemmat ihmiset ovat meille kertoneet, että Anna-Kaisalta särkyi alakoulussa eväänä ollut maitopullo, jolloin minä kuulemma nousin ylös ja tarjosi hänelle omaani. Totta vai tarua, emme itse oikein muista, mutta monet ovat siitä puhuneet, joten uskottava tuo lienee.

Tuomalan kansakoulun jälkeen siirryin Järvenpään Yhteiskouluun. Sen tilat olivat varsin pienet, mutta onneksi koulun ensimmäinen laajennus oli valmistunut juuri ennen sotaa 1939. Suureen oppilaslisäykseen ei kuitenkaan ollut varauduttu. Siirtolaisten asetuttua paikkakunnalle tarvittiin iltapäivällä toimivat rinnakkaisluokat, joihin sijoitettiin lähellä asuvat oppilaat. Me syrjäkylällä ja kauempana asuvat pääsimme aamuvuoroon eli A:lle. Näin monet tutut Tuomalan kansakoulusta tulivat luokkatovereikseni myös oppikoulussa.

He olivat lähes kaikki myös terijokelaisia. Tähän oli kaksi tärkeätä syytä: Monet paikkakuntalaiset, varsinkin tilalliset pitivät vielä silloin oppikoulua etenkin pojille tarpeettomana. Heidät tarvittiin kotona tilan töissä tai muuten työelämässä perheelle pennosia tienaamassa eikä erityistä hinkua oppikouluun nuorilla muutenkaan ollut. Terijokelaisten oli sen sijaan päästävää uuden elämän alkuun. Oppikoulu oli tärkeä ponnistuslauta tulevaisuutta varten ja siihen terijokelaiset olivat oppineet jo kotikylässään Kannaksella. Toinen syy oli varmasti vapaaoppilaspaikat, joita avarakatseiset yhteiskoulun päättäjät myönsivät varsinkin hyvin menestyville karjalaisoppilaille

Teriojan kylä

Seuraava voimakas vuorovaikutus terijokelaisten evakkojen kanssa sattui kohdalleni sodan jälkeen, kun silloisen Lutheropiston pelloille meitä vastapäätä perustettiin Teriojan kylä. Maanlunastuslautakunta lunasti maata siirtolaisille ja rintamamiehille tiloilta, jotka eivät olleet varsinaisten maanviljelijöiden hallinnassa. Tällaisia tiloja olivat yritysten ja yhteisöjen omistamat tilat sekä sellaiset tilat, joita viljeltiin sivutoimena. Hyvä esimerkki tästä oli Lutheropisto eli nykyinen Seurakuntaopisto. Se oli tuohon aikaan E.N.Setälän jäljiltä merkittävä maatila. Siellä oli moderni parin kymmenen lehmän navetta, uusi iso sikala ja kaksi hevosta. Oli uusia työkoneita, valtava puimala ja viljan kuivaamo. Tilaa hoiti pehtoori ja sen tuotot käytettiin opiston rahoitukseen.

Vaikkei meikäläisen koulupojan korviin yleensä kantautunutkaan arvostelua siirtolaisista tai heidän asuttamisestaan paikkakunnalle, tässä vaiheessa kuulin ainokaiset heitä koskevat nurinat. Katsottiin, että hyvin tuottavat pellot menivät tonteiksi jaettuina hukkaan ja tuotanto kärsi.. Muuten oli suhtautuminen evakkoihin minun havaintojeni mukaan hyvin myönteinen ja osaaottavainen.

Ennen Teriojan syntymää meillä oli naapureina vain Lutheropisto ja siellä asuva opiston henkilöstö sekä tietenkin Ainola ja maitotalo Puotila, mutta niissä ei ollut lapsia. Teriojan myötä naapureita ja uusia ystäviä tuli kosolti. Tulivat Inkiset, Lattuset, Laitiset, kaksi Savolaisen

perhettä, Toiviaiset, Tolvaset, Pimiät kauppoineen sekä Stenqvistit, jotka eivät kuitenkaan olleet terijokelaisia vaan evakkoja Porkkalasta.

Pimiän kauppa oli meille, koko kylälle ja myös Seurakuntaopistolle henkilöstöineen hyvin tärkeä. Päivittäistavaroita ei tarvinnut enää noutaa monen kilometrin päästä keskustasta, vaan ne olivat saatavissa vastapäätä maantien toiselta puolelta. Jalmari Pimiä oli kokenut kauppias, jolla oli ollut merkittävä kauppaliike matkustajahuoneineen Kuokkalassa. Kaupparakennus oli sodan syttyessä varsin uusi ja Pimiä esitteli mielellään värikuva siitä olohuoneensa seinällä. Pimiän kauppa oli hyvin monipuolinen ja taitavasti hän hankki myytävät tuotteensa eri tukkuliikkeistä.

Yksi asia kaupan asiakkaita syvästi huvitti. Jalmari Pimiä laski aina kaiken nopeasti ja tarkasti helmitaululla. Sitä me asiakkaat emme pystyneet seuraamaan, mutta lopputulos oli kyllä oikea. Sattuipa sitten kerran minun kaupassa ollessani, että sisään astui Seurakuntaopiston silloinen johtaja ja myöhemmin piispa Martti Simojoki. Hän katsoi Pimiän laskemista helmitaululla ja loihe lausumaan: ”Eikö tuo kauppiaan laskeminen ole vähän vanhanaikaista. Meillä on opistolla käyttämätön laskukone, jonka voisimme luovuttaa Teille. Se laskee kyllä hieman väärin, mutta aina kotiin päin. Kyllä kauppiaan kannattaisi ostaa se.” Pimiä katsoi kirkonmiestä ja tärkeää asiakastaan. Vaihtoi jalkaa ja pyyhkäisi leukaansa eikä osannut sanoa mitään. Simojoki löi löylyä ja sanoi, että kyllä nyt pitää siirtyä nykyaikaan. Pimiä vaihtoi taas jalkaansa eikä sanonut mitään. Lopulta Simojoki laukaisi tilanteen todeten vain laskeneensa leikkiä ja ihailevansa syvästi Pimiän näppärää helmitaulun käyttöä. Piinasta päästyään Pimiä huokaisi ja myhäili huojentuneena.

Varsinainen sydänystävä tuolta ajalta oli autoilija Vihtori Savolaisen poika Keijo. Hän oli hyvä luistelija ja muutaman vuoden ajan puuhasimme yhdessä kaikenlaista. Hän ei kuitenkaan ollut oppikoulussa ja tiemme erkanivat, kun minun oli pinnisteltävä koulussa ja hänen omassa ammatissaan työelämässä.

Seuraava läheinen ystävä ja paras kaverini oli myös Teriojalta. Hän oli luokkatoverini Erkki Inkinen ja hänestä sekä hänen perheestään tuli meidän perheellemme elinikäiset ystävät ja se ystävyys jatkuu edelleen. Erkki Inkisen ja muiden Teriojan poikien kanssa opettelimme pelaamaan tennistä ja rakensimme Suvirantaan tenniskentänkin, joka on edelleen olemassa. Myöhemmin vietimme yhdessä perheimme monet juhlat, kävimme teatterissa ja rakensimme Lappiin yhteisen mökinkin.

Teriojalta on vielä mainittava Laitisen perhe, johon kuului 4 poikaa ja yksi tytär. Vanhin pojista oli minun ikäiseni ja hänen vanhimmasta pojastaan tuli aikanaan minun vanhimman poikani hyvä urheilukaveri. Keskeinen henkilö tässä perheessä oli kuitenkin äiti, Helmi Laitinen. Hän oli monessa mukana, mm. heleänä sopraanona kirkkokuorossa ja tunnettuna pitojen ja kestien organisoijana koko kaupungissa. Häneen äitini ystävystyi varsinkin vanhempana niin, ettei mistään tahtonut tulla mitään ilman Helmi Laitista.

Väinö Mutru ja oma perheeni

Tärkeä terijokelaiskontakti minulle ja omalle perheelleni oli rovasti Väinö Mutru. Niin kuin te arvoisat kuulijat varmasti hyvin tiedätte, Teriojen seurakunnan kirkkoherrana Väinö Mutru tuli Järvenpään hoitamaan entisten seurakuntalaistensa hengellisiä asioita sekä rekistereitä ja hänen vaimonsa liittyi suomenkielen opettajana yhteiskoulun opettajakuntaan. Mutrut olivat Järvenpäässä hyvin pidettyjä ja arvostettuja. Teriojen seurakunnan lakattua Väinö Mutru ehti hakeutua papiksi Nurmijärvelle, mutta valittiin pian äänivyöryllä Järvenpään vasta itsenäistyneen

seurakunnan ensimmäiseksi kirkkoherraksi. Mutrujen pojista keskimäinen, Olli oli luokkatoverini ja muutkin pojista koulussa samaan aikaan.

Perheeni kannalta oli olennaista, että vaimoni Anna-Kaisan lapsuuden ajan kirkkoherra vihki meidät avioliiton satamaan jo ennen Järvenpään virkaan astumistaan keväällä 1954. Näissä häissä oli terijokelaisuus vahvasti läsnä. Terijokelaisia olivat pappi, morsian, kaaso Anneli Kaskinen nykyisin Tuomola ja bestman Erkki Inkinen. Samat kaaso ja bestman olivat lastemme ja lastenlastemme kanssa viime keväänä juhlimassa avioliittomme 60-vuotista taivalta. Väinö Mutru on myös kastanut kaikki lapsemme, viimeisen jo eläkkeellä ollessaan ja Järvenpäästä pois muuttaneena.

Lopuksi

Olen Järvenpäästä puhuessani usein sanonut, että sen perustana on kolme kovaa K:ta, kartanot, koulut ja kulttuuri. Tähän olen tavannut kuitenkin lisätä, että on vielä neljäskin K, jota ei sovi jättää huomiotta, nimittäin **karjalaiset**.

Karjalaisen siirtoväen ansiosta kylän asukasluku lähes tuplaantui ja palvelutarjonta kasvoi ja monipuolistui. Tuli uusia kauppoja, kouluihin lisää oppilaita jne. Tuli myös uusia yrityksiä ja yrittäjiä. Koko elämä vilkastui ja alkoi huima kehitys kohti itsenäistä kuntaa, joka sitten näkikin päivänvalon jo 1951. Ja karjalainen oli alun perin ensimmäinen kauppalanjohtajakin!

Järvenpäässä toimivat edelleen mm. Terijoen Martat ja Terijoen Työväenyhdistys ja Järvenpäätalolla on Terijokihuone kuvineen muistuttamassa nykypolvea menneistä ajoista.

Huvittava yksityiskohta ja sattumakin lienee, että Terijoki tuli paikkakunnalle jo 1920-luvulla, kun Järvenpään kartanon entinen patruuna Bjarne Westermarck yritti kehittää ja elävöittää kylää. Hän siirrätti Järvenpään runsaat 200 vanhaa Terijoella tyhjäksi jäänyttä huvilaa, joista jokunen mm. vanha apteekintalo on vieläkin jäljellä. Yksi tällainen huvila oli myös Järvenpään Yhteiskoulun ensimmäinen rakennus Nahkalinna. Se seisoi Yhteiskoulun pihapiirissä vuosikausia ja siellä ovat jossain vaiheessa kuluttaneet pulpettejaan monet oppilaspolvet minua ennen ja sen jälkeenkin.